

YO‘LLARDA VA SIRPANCHIQ YO‘LLARDA HARAKATLANISH. UNING SAMARADORLIGI VA XAVFSIZLIGI

Rahmatullayev Ulug‘bek O‘razali o‘g‘li

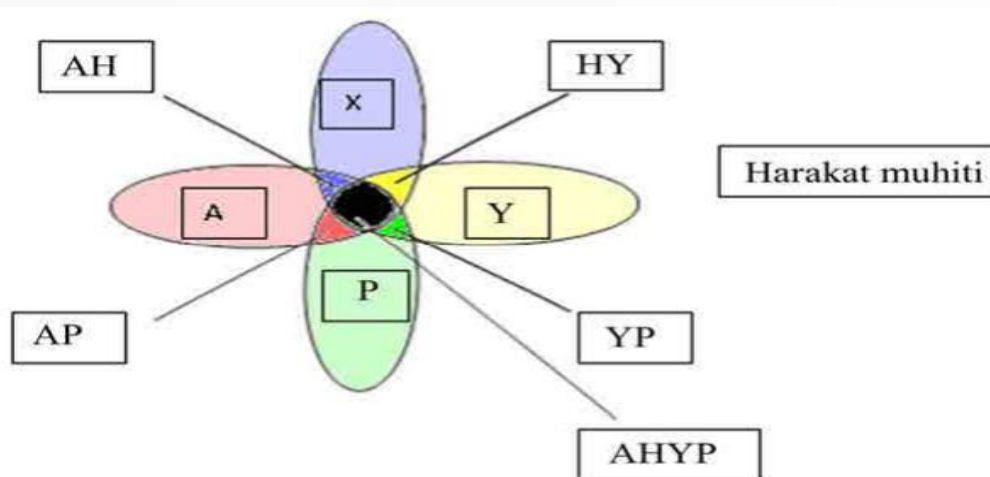
Baxmal tuman 2-son kasb-hunar maktabining ishlab chiqarish ta‘lim ustasi

Abduraxmanov Sherqo‘zi Qilichboyevich

Baxmal tuman 2-son kasb-hunar maktabining mahsus fan o‘qituvchisi

Avtomobil yo‘llarida insonlar tomonidan boshqariladigan turli xildagi mexanik bo‘lmagan transport vositalari, harakatlanayotgan (yoki harakatda bo‘lmagan) piyodalar majmuidan iborat murakkab dinamik tizimi mavjuddir. Bu tizim yo‘l harakati deb ataladi. Yo‘l harakati muammolari va maxsus tomonlari eng avvalo «A–H–Y–P» (Avtomobil–Haydovchi–Yo‘l–Piyoda) tizimi orqali belgilanadi. Ular o‘z navbatida atrof-muhitda (M) faoliyat ko‘rsatadilar. Tizimga quyidagi tashkiliy qismlar kiradi: A – avtomobil, H – haydovchi, Y – yo‘l, P – piyoda. Bu tashkiliy qismlar muhit (M)da faoliyat ko‘rsatibgina qolmasdan, atrof-muhit bilan ularning har biri chambarchas bog‘liq bo‘ladi. Muhit deb atrof-muhitning yo‘l harakati xavfsizligiga mujassamlashgan ta‘siri tushuniladi va u quyidagi faktorlardan tashkil topadi:

- 1) ob-havo (meteorologik ko‘rinish, yog‘ingarchilik, shamol temperatura);
- 2) tabiiy landshaft (tekislik, qir adirlik, tog‘lik, yer osti, yer usti suvlari va h.k);
- 3) mexanik (shovqin, chang, tebranish, gaz chiqindilari bilan ifloslanganlik va h.k.).

“Avtomobil – Haydovchi – Yo‘l – Piyoda – Muhit” tizimi.

«A–H–Y–P–M» tizimda mexanik «Avtomobil – Yo‘l (AY)» va biomexanik «Haydovchi – Avtomobil (HA)», «Haydovchi – Yo‘l (HY)», «Piyoda – Avtomobil (PA)» va «Piyoda – Yo‘l (PY)» hamda biologik «Haydovchi – Piyoda (HP)» tizimlarini ajratib ko‘rsatish mumkin. Avtomobil transportining konstruktiv o‘lchamlari (parametrlari) yo‘l harakatining tasnifiga ta‘sir ko‘rsatadi. Bunda avtomobilning geometrik o‘lchamlari, tortishi va tormozlanish sifati, haydovchi ish joyining qulayligi va yengil boshqarilishi muhim o‘rin egallaydi. Avtomobil–Yo‘l «A–H–Y–P–M» tizimi

faoliyatiga o'zining geometrik elementlarining o'lchamlari va transport ekspluatatsion sifatining o'zgarishi orqali ta'sir etadi. Yo'l harakati xavfsizligi eng asosiy haydovchining ishonchliligi, uning tayyorgarligi va tizimidagi har bir tashkil etuvchilarning va birgalikda faoliyat qiluvchilarning tasniflarini optimallashtirish orqali erishish mumkin. ishchi qobiliyatiga bog'liq. Piyodalar yo'l harakatida alohida o'rin egallaydilar. Ularning yo'l harakati qoidalarini mukammal bilishlari va ularga amal qilishlari real yo'l sharoitlarida harakat xavfsizligini ta'minlashga imkon yaratadi. Umumiy tomonlaridan optimal ravishda kelib chiqqan holda, yo'l harakat xavfsizligini ta'minlashda birinchi navbatda «A-H-Y-P-M»

Yo'llar sirpanchiq vaqtda avtomobilni to'g'ri boshqarishning bir necha oddiy usullari mavjud:

Сирпанчиқ йўлда автомобилни тўғри бошқариш усуллари
Йўллар сирпанчиқ вақтда автомобилни тўғри бошқаришнинг бир неча оддий усуллари мавжуд

Йўлнинг нотекис қисмида тормозни босманг

Бурулиш жойларида ҳаракат тезлигини бир меъёردа сақланг

Сирпанчиқ йўлда тормозни қаттиқ босманг

Автомобиль сирпанишни бошлаганда қандай чоралар кўриш зарур?

1

Сирпанчиқ йўлда автомобилнинг орқа чап ёки ўнг томони сирпанишни биринчи бошлаши мумкин

2

Сирпанчиқ йўлда рул чамбарagini секин ва аниқ айлантириш керак. Шу билан бирга: агар автомобилни орқа гилдирак бoшқарса газдан оёғингизни олинг. Агар олди гилдирак бoшқарса газни босиб тезликни озгина оширинг

3

Автомобиль сирпанчиқ йўлдан чиққандан сўнг рул чамбарagini тўғри ҳолатга қайтариш зарур. Агар ўз вақтида қайтармасангиз автомобиль ўз йўналишидан бошқа йўналишга ўтиб кетиши мумкин

4

Агар ушбу усуллар тўғри бажарилса автомобиль яна бошланғич ҳолатига қайтади ва ўз йўналишингизда давом этишингиз мумкин

- yo'lning notekis qismida tormozni bosmang;
- burulish joylarida harakat tezligini bir me'yorda saqlang;
- sirpanchiq yo'lda tormozni qattiq bosmang.

Avtomobil sirpanishni boshlaganda qanday choralar ko'rish zarur?

-sirpanchiq yo'lda avtomobilning orqa chap yoki o'ng tomoni sirpanishni birinchi boshlashi mumkin;

-sirpanchiq yo'lda rul chambaragini sekin va aniq aylantirish kerak. Shu bilan birga:

agar avtomobilni orqa g'ildirak boshqarsa, gazdan oyog'ingizni oling. Agar oldi g'ildirak boshqarsa, gazni bosib tezlikni ozgina oshiring;

-avtomobil sirpanchiq yo'ldan chiqqandan so'ng, rul chambaragini to'g'ri holatga qaytarish zarur. Agar o'z vaqtida qaytarmasangiz, avtomobil o'z yo'nalishidan boshqa yo'nalishga o'tib ketishi mumkin

Ushbu usullar to'g'ri bajarilsa, avtomobil yana boshlang'ich holatiga qaytadi va o'z yo'nalishingizda davom etishingiz mumkin.